

- Presinszky Károly 2004. A nagyhindi illaháltság változása. *Magyar Nyelvjárások* 42: 41–50.
- Presinszky Károly 2005. Nyelvjáratörténeti észrevételek Nagyhind és Kapszma családnevei alapján. In Vörös Ferenc szerk. *Regionális dialektások, kisebbségi nyelvhasználat*. Budapest: Magyar Nyelvudományi Társaság. A Magyar Nyelvudományi Társaság Kiadványai, 224: 115–118.
- Presinszky Károly 2006. A nagyhindi családnevek illaháltságát. In Vörös Ferenc szerk. *Regionális dialektások, kisebbségi nyelvhasználat*. Budapest: Magyar Nyelvudományi Társaság. A Magyar Nyelvudományi Társaság Kiadványai, 224: 119–124.
- Presinszky Károly 2006b. Változások a nagyhindi nyelvjárás magánhangzó-rendszerében. *Fórum Társadalomudományi Szemle* 8:3: 183–189.
- Sándor Anna 1993. *A koloni nyelvhasználat szakszékese*. Budapest: ELTE Nyelv- és Nyelvjáratörténeti és Nyelvjáratörténeti Tanszék – MTA Nyelvudományi Intézete.
- Sándor Anna 2000. *Anyanyelvhasználat és kétnyelvűség egy kisebbségi magyar beszélőközösségben. Koloniban. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.*
- Sándor Anna 2004. *A Nyitra-vidéki magyar nyelvjárásról alluzió. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.*
- Silling István 2004. A kapszma nyelvjárás főnévmallomáinak állapotváltozása jellemző. In Papp György szerk. *Mi ilyen nyelven élünk. Nyelv- és nyelvpolitikai és korszerűesztétikai tanulmányok*. Szabadka: Magyarországi Tudományos Társaság, 79–116.
- Silling István 2007. *A kapszma nyelvjárás és szótára*. Budapest: Loisir Kiadó.
- Szabó József 1986. *A nagyhindi nyelvjárás*. Szekszárd: Béri Balog Ádám Magyar Múzeum.
- Tárai Párk 2005. A Nyitra járás enklav földrajza. *Földrajzi Értékelő*, 54:3: 317–344.
- Zelliger Erzsébet 1988. Településtörténeti kérdések a szóföldrajz utárhelyén. In Jász Jenő – Szűcs László szerk. *A magyar nyelv régészete*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 102–110.
- Zelliger Erzsébet 2007. Nyelvi változások nyelvhasználati útképekben. In Hoffmann István – Juhász Dezső szerk. *Nyelvi identitás és a nyelvdimenzió. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.)* Debrecen – Budapest: Nemzetközi Magyarstudományi Társaság, 219–228.

Bevetetés

A dialektológia és szociolingvisztika összefonódása a mai magyar nyelv területi változatának megismerésében különösen fontosnak bizonyult. Kiss Jenő megfigyeléseitől kezdve a dialektológiai szociolingvisztikának, a szociolingvisztikai szemlélet terjedésének nemcsak a módszerbeli gazdagodás, hanem a tematikabővítés is természetes következménye volt. A területi nyelvváltozatokat leíró szempontból vizsgáló nyelvészeti diszciplína feladatát a regionális nyelvhasználat társadalmi beegazosításának elemzésével bővült. Így alakult ki a dialektológiai kettős feladata (Kiss 1999: 419).

E kettős feladatot számos vizsgálat tűzte ki céljává. Megjelentek a magyarországi regionális nyelvváltozatok rendszerével, változásával foglalkozó munkák (vö. Szabó 1986, Kiss 1990, Guttmann 1992, Bokor 1995, Kontra 2003, stb.), valamint a kisebbségi nyelvhasználat jegyeit elemző művek (vö. Bartha 1993, Csernieskő 1998, Göncz 1999, Lanttyák 2000, Borbély 2001, stb.). Az eddigi szlovákiai magyar dialektológiai kutatások foglalkoztak a nyelvjárások strukturális vizsgálataival (vö. Danczi 1939, Arany 1944), folklortak nyelvjárási lexikológiai vizsgálataival (vö. Csáky 1988, Cs. Nagy 2003, Gágyor 2004), megszületett az első felvidéki magyar nyelvjárási atlasz (Sándor 2004). Szemlelemelőjében a regöszerűbb és legnagyobb jelentőségű Sándor Anna munkája lett (Sándor 2000). *A nagyhindi magyar nyelvjárás és nyelvhasználat* címet viselő disszertáció a felforról szociodialektológiai kutatások sorát kívánja gazdagítani, a fent említett kettős feladatot szem előtt tartva. A doktori dolgozat témája: 1. a nagyhindi nyelvjárás mai rendszere, illetőleg tetten érhető diákron és szinkron változásai; 2. a nagyhindi magyar kisebbségi beszélőközösség mai nyelvhasználatán, a kétfelvétési- és nyelvcserehelyzet nyelvi következményei.

Nagyhind nyelvjárása elsősorban *A magyar nyelvjárásról* allazsának kutatómunkáitól óta vált ismertté a dialektológiai szakrteletkörben. A nyelvjárás próbajüitéseit végzeve ifjúgyetlek tól illabillatás sajátos megnyilvánulása Nagy-hinden (Bárcz 1947).

A néprajzi publikációk között található egy versközlet Nagyhindről (Manga 1942), ill. egy kevésbé ismert tájszövegismertetés 1904-ből a Nyitra-vidékről, melyben nagygyüjtemények ismertetése (Alovich 1904).

A vizsgáló nyelvjárárs eddigi legbővebbi forrásának *A magyar nyelvjárárs adatlárá* tekintébéé (MNVÁ), melynek egyik kutatóponájó volt Nagybind (Csz 5). A további publikációk a Loránd nyelvörtörténeti vonatkozásokban tárgyalja a kapott adatokat (Benkő 1961). Imre Samu nyelvörtörténeti rendezésében a nyelvjárárszertéket közt tárgyalja (Imre 1971).

A további kutatókat (Deme – Imre 1975), közt településörtörtéti és szóföldrajzi kérdésekré vizsgálatába is bevonják Nagybindet (Zelliger 1988). *A Magyar dialektológia* szintén foglalkozik Nagybinddel, utalva a nyelvjárárs nagyfokú változáására (Kiss szerk. 2001).

A szlovákiai magyar nyelvészek közül Lanstyák István a történeti kontaktológia kapcsán tesz utalást a nyelvjárásra (Lanstyák 1988, 2003).

A nagyhindi nyelvhasználat mai állapotához a nemrégiben megjelent *A Nyitra-vidéki magyar nyelvjárások atlasza* (NyNyA.) szolgáltat új adatokat (Sándor 2004), melyekből néhányat a MNyA. adataival vet össze Zelliger Erzsébet (2007).

A kupuszinai nyelvjárással foglalkozó újabb publikációk szintén megemlítik Nagyhindet (Csíkosné 2002, Silling 2004, 2007).

Danczi Villebald 1939. *A kürti nyelvjárás hangtana, fonetikai és fonológiai vizsgálata*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai. 48.

Deme László – Imre Samu szerk. 1975. *A magyar nyelvjárások atlaszának emleleti-módszertani kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Gágyor József 2004. *Tallósai tájszótár. I-II.* Pozsony: Madách-Pozsonium.
Göncz Lajos 1999. *A magyar nyelv Jugoszláviában (Tajdaságban).*
Budapest – Újvidék: Osiris Kiadó – Forum Könyvkiadó – MTA
Kisebbségkutató Műhely.

Guttman Miklós 1992. Összehasonlító szociolingvisztikai vizsgálat a paraszti gazdálkodás szókincsében. In Szabó Géza szerk. *Magyar dialektológia. Stilisztika Szombathely: A BDTF Magyar Nyelvészeti Társaságának Kiadványai* 1: 19–33.

Imre Samu 1971. *A mai magyar nyelvjárások rendszere*. Budapest: Akadémiai Kiadó

Kiss Jenő 1990. *A műhelyi nyelvjárás változásai 1889 és 1989 között*. Akadémiai Kiadó.

Kiss Jenő 1995. *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó

Kiss Jenő 1999. A dialektológia kettős feladata és a nyelvöldrajz. *Magyar Nyelvőr* 105. 419–425.

Kiss Jenő szerk. 2001. *Magyar dialektológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
Nyelv 95: 418-425.

Kontra Miklós szerk. 2003. *Nyelv és társadalom a rendszerváltozáskor Magyarországon*. Budapest: Osiris.

Lanstyák István 1988. Nyelvjárás, nyelvjárásvizsgét, nyelvsvizsgét. *Hét* 25/22: 202.
11.

Lanstyák István 2000. *A magyar nyelv Szlovákiában*. Budapest – Pozsony: Osiris Kiadó – Kalligram Könyvkiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely

OSZTÓ KLADO – Kárpáti György kiadta – MTA Kisebbségkutató Intézet
Lanszky István 2003. Végbement vagy elmaradt nyelvcserek nyelvi emlékei
a magyar-szlovák nyelvhatáron. In: Kozma István – Papp Richárd
szerk. *Etnikai kölcsönhatások és konfliktusok a Kárpát-medencében.*
Válogatás a változások a Kárpát-medence etnikai tér- és

identitáskezelésben című konferencia előadásából. Budapest: Gondolat Kiadói Kör – MTA Kisebbségkutató Intézet 133. 149.

Manga János 1942. A nyári ünnepkör hagyományai a nyíráramegyei Menyhén. *Néprajzi Értésítő* 34: 72-73.

a fiatal korosztályból csak kevesen tudnak magyarul, a többségi nyelvhasználatnak nagy a tekintélye, az anyanyelvtől gyengébb kapcsolatot, nincs a közösségnek önszervező ereje, a nagyhindi magyar nyelváltozat jövőjéről pesszimistán gondolkoznak, és a többség pozitív attitűdjé, melyet a vizsgálat során tapasztaltunk, nem nyilvánul meg a felbukkanó nyelvhasználati konfliktusok kedvező megoldásában.

Szakirodalom

- Arany A. László 1944. *Köln nyelvjárásának formálói rendszere*. Pozsony: Concordia.
- Atóvich Ferenc 1904. *Nyitva könyvken élb magyarok nyelvéről. Nyitramegya Ellenőr* 3/17: 2-3.
- Balogh Lajos 1990. A új nyelváltozatok kutatása. In Balogh Lajos – Kenna Miklós szerk. *Előmeitri tanulmányok*. Linguistica, Series A, 8. Kenna et Dissertations, 3. Budapest: MTA Nyelvudományi Intézete. 84-97.
- Bárczi Géza szerk. 1947. *Matanyá a magyar nyelváltoz próbagyűjteményéből*. Budapest: Magyar Nyelvtudás Bizottság.
- Bartha Csilla 1993. Nyelvhasználat és generációk összefüggése a detriti magyarban. *Hungarológia* 3: 40-51.
- Benkő Loránd 1961. Új módszerbi lehetőségek a magyar nyelvjáratörténeti vizsgálatoiban. *Magyar Nyelv* 57: 401-413.
- Bokor József 1995. *Regionális lexicológiai vizsgálato a nyugati magyar nyelvvarlaton*. Budapest: Magyar Nyelvudományi Társaság. A Magyar Nyelvudományi Társaság Kiadványai, 203.
- Borbély Anna 2001. *Nyelvesere*. Budapest: MTA Nyelvudományi Intézetnek Elonyelvi Osztálya.
- Csikós Éva 1988. *A magyar nyelváltoz az Ipoly mentén*. Budapest: ELTE, MTA Csokibésegkutató Intézet. 12.
- Csernicskó István 1998. *A magyar nyelv Utarajában (Kárpátalján)*. Budapest: Osiris – MTA Csokibésegkutató Intézet.
- Csikós Eszterny Éva 2002. Kúpuszina és nagyhindi nyelvjárasi jellegzetességei. *Új Kép* 6/2: 9-10.
- Cs. Nagy Lajos 2003. *Lexicológiai vizsgálatoak Mahesváján*. Komárom – Dunszerdahely: Fórum Csokibésegkutató Intézet – Lilium Aurum Könyvkiadó.

A disszertáció szerkezete

A doktori disszertáció öt, egymással szorosan összefüggő fő részből áll. Az **I. rész** a község történelmét, néprajzát, lakosságának számarányát, nemzetiség és anyanyelv szerinti megoszlását, felekezeti hovatartozását, valamint a nemek, korcsoportok és az iskolázottság mértékét, ill. a gazdasági ágazatok és foglalkozási csoportok szerinti megoszlását tekintti át. Az **II. rész** a nyelvhasználati szintereket ismerteti. Azt vizsgálja, hogy az egyes nyelvhasználati szintereken mely nyelvek használatosak. A fejezet külön részletezi az informális és formális szinterek nyelvhasználatát. Az **III. rész** a nagyhindi nyelvjárás történeti adatairól szól. A szakirodalom segítségével, ill. saját kutatásokkal szolgáltat adatokat az illabialitás történetéről. E fejezet szól még Nagyhindi és Kúpuszina nyelvjárásának hasonlóságáról. Az értekezés **IV. része**, egyben a dolgozat legnagyobb terjedelmű fejezete a nagyhindi nyelvjárás jellemzését tartalmazza. A strukturális jellemzés mellett a nyelvjárás atlaszadatai alapján diákon, a saját gyűjtés alapján pedig a szinkron változásvizsgálat eredményeit közli. Az **V. rész** a nagyhindi magyar kisebbségi nyelvhasználat legaktuálisabb kérdését, a kétnyelvűség és nyelvvesere állapotát érinti. A vizsgálat ezt a kérdéskört attitűdvizsgálatokkal, szövegelemzésekkel közelíti meg.

A disszertáció kutatási módszerei és az adatközlők

Doktori disszertáción elksztéséhez a tudományos kutatások alapelveit követve többféle gyűjtési módot és számos forrást használtam fel. Összegeztem a történeti, földrajzi, családtörténeti és néprajzi szakirodalmnak Nagyhindről szóló említéseit, levéltári gyűjtést végeztem, és felhasználtam a Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatalának adatait.

Kutatásaimat intenzívebbé téve 2004-től minden nyáron folyamatosan 3-4 hetet töltöttem Nagyhinden. Ezáltal sikerült adatközlőimel természetes élethelyzetekben, kommunikációs rendszerük megzavarása nélkül megfigyelnem, s így keztem elkerülni a megfigyelői paradoxon nem kívánatos következményeit (Labov 1972: 181). Nagyhindi tartózkodásaim alatt több órányi szöveget rögzítettem és titkos szövegfelvételeket is készítettem, melyeket az adatközlők megnevezése nélkül, a nem tudatosan közölt objektív és szubjektív nyelvi adatok (vö. Kiss 1995: 30), nyelvi attitűdök dokumentálása végett használtam fel. A részt vevő megfigyelés mellett szociolingvisztikai interjúkat is alkalmaztam, mely a privát nyelvhasználati szintetereket jellemzéséhez szolgált. Munkám során kérdőíves gyűjtést is végeztem, melyet a nyelvátadás címszavainak mai használatát, továbbá a kényelvűséggel és nyelvszerűvel kapcsolatos attitűdöket kutattam. Az adatközlők kiválasztásához a falu társadalmi rétegződését igyekeztem figyelembe venni (Balogh 1990: 84). A kérdőíves vizsgálatokba összesen 78 adatközlőt vontam be.

A doktori disszertáció kutatási eredményeit, megállapításait és következtetéseit az egyes fejezetekhez kapcsolódóan az alábbiakban lehet összefoglalni.

A történeti és demográfiai változások

1. Nagyhind községet az etnikai tér változásai többször érzékenyen érintették, ám a falu a 20. század közepéig megtartotta magyar többségét. A községet a nyelvhatár közvetlen közelsége jellemezte és jellemzi ma is. Nagyhind szomszédalfalvai szlovákok, csak Kalászon keresztnül kapcsolódik a Nyitra környéki magyar nyelvterülethez.

2. Nagyhind magyar lakossága 1945 után kezdett csökkeni. A rohamos nyelv- és nemzetiségváltás 1976-tól kezdődött,

Vételek a nyelvhasználatról és a nyelvcseréről Nagyhinden

A nagyhindi magyar beszélőközösség társadalmi, demográfiai, nyelvhasználati és nyelvhasználati tényezőiből levonható sajátosságok következtetés, hogy a nyelvszere befejezéshez közelített Nagyhinden. A disszertáció utolsó része a nyelvszereformákot egyik fontos tényezőjével, a nyelvi attitűdökkel foglalkozik. A vizsgálat remélhető újszerűségét az adja, hogy a nyelvszere előrehaladott állapotában lévő magyar beszélőközösség és a vele együtt élő többségi szlovákság nyelvhasználati szokásait, a nyelvszerevel, nyelvekkel, nyelvváltozatokkal kapcsolatos kölcsönös attitűdjét is vizsgálja. A felmérés legfontosabb tanulságai a következők:

1. A szlovák anyanyelvű adatközlők zöme a velük élő magyar kisebbségi nyelvet passzívan bírálja. A csoport fele önbizalom alapján képes egy-két szó erejéig magyarul kommunikálni, ám csak 20%-uk szól néha valamit magyarul.

2. A szlovák nyelv tekintélyét a többségi nyelv nyilvánvaló társadalmi presztízse mellett a helyi szlovák nyelvváltozat köznyelvéhez nagyon közeli jellege is erősíti.

3. A nagyhindi magyar nyelvhasználat sajátos területi változatnak tekinti az adatközlők zöme, és a többség pozitívan viszonyul hozzá. A magyar adatközlők főleg olyan közösségek nyelvet értékelik nagyobbra, ahol még több magyar él, és nem olyan erős a szlovák nyelv dominanciája.

4. A magyar nyelvet a szlovák válaszadók többsége az idősnek nyelvének tekinti, nem lát benne kivételment, és érzékelik is bizonyos szinten kötődik hozzá. Ezt az bizonyítja, hogy a szlovákok döntő része is sajnálja, ha kivessze a nagyhindi magyar nyelvhasználat.

A kapott adatok alapján a magyar nyelv megmaradását a közösségben több tényező is nehezíti:

A nagyhindi nyelvjárási jelenségek változásai

1. A nyelvjárási részletek közül legmagyobb mértékűek a hangtani változások. Mindegyik tárgyat tendencia közül leginkább a labialis/illabialis változott. A régebbi gyűjtésekhez viszonyítva a labiopatlátis megáhangzók hiánya teljesen elűnt. A labialis fonémák használata a legtöbb esetben a köznyelv szintjén történik, és a köznyelvi illabialis fonémákkal szembeni labialis tendencia az újabb gyűjtések alkalmával erőteljesebben jelentkezik.

2. A nyelvjárási további jelenségeinek változásai kisebb mértékűek. Az *é-zés*, *i-zés*, a szótagzáró / kicése és a palatalizáció olyan markáns jelenségei a nyelvjárásnak, melyek szeltes körben használatosak és csupán néhány példában közelednek a köznyelvi megfelelőkhoz.

3. Néhány olyan jelenség is megfigyelhető, melynek változásai társadalmilag kötöttek. A kirívónak számító nyelvjárási jelenségeket főként a középkori nyelvhasználók keltik.

4. A nyelvi változásokra a magyar köznyelv és a kontaktushelyezből adódó szlovák nyelv van hatással. A kontaktushatás leginkább a szóképzési változásokban érezhető, de számos hangtani, akcentus és mondattani jelenség kialakításban is szerepet játszik.

5. A közösség életében a magyar köznyelv használata igen csekély mértékű, ugyanis magyar iskola híján nincs lehetősége azt elsajátítani, csupán közvetve a médian keresztül, ill. elvétve idegenek által találkozik vele. Nyilvános színtereken a szlovák nyelv használata az általános.

6. Mai alapota alapján a nagyhindi nyelvjárási nem tekinthető nyelvjárásszigetnek, ugyanis nyelvjárási jelenségei beilleszkednek a Nyitra-könyeki magyar nyelvjárási rendszerbe.

amikor a községet közigazgatásilag összevonták a szomszédos szlovák Kishindel. Merszint a magyar iskola, és a hivatalos ügyintézés nyelvé, is szlovákká vált. Ezek a kedvezőtlen intézkedések eredményezték a magyar nyelv visszaszorulását és a nyelvcsere felgyorsulását.

3. Nagyhind 350 lakosával a Nyitra járás kisközségei közé tartozik. A lakosság háromnegyede szlovák nemzetiségű. A magyar anyanyelvűek negyede is szlovák nemzetiségűnek vallja magát. A magyar lakosság közel kétharmada 55 éven felüli, egyharmada középkorú, a fiatalok közül pedig már alig tud valaki magyarul.

A nagyhindi nyelvhasználati színterek

1. A hivatalos népszámlálási adatok szerint a nagyhindi lakosság 34,86%-a magyar anyanyelvű. A nyelvhasználati színtereket elemezve megállapíthatuk, hogy egyik nyelvhasználati színtéren sem éri el a magyar nyelv kizárólagos használata ezt az arányt.

2. Informális nyelvhasználati színtéren, a nagyhindi családokban leginkább a szlovák nyelv használata a domináns. A 114 lakott háztartásból 57-ben csak szlovácul, 19-ben javarészt magyarul és 38 háztartásban vegyesen magyarul és szlovácul kommunikálnak. A 38 vegyes háztartás döntő többségében a fiatal és középkorú családtagok egymás között csak szlovácul beszélnek. A magyar nyelvet az egyik szülővel, ill. a családdal együtt élő idősebb családtaggal való kommunikáció során használják. A fiatal családtagok a vegyes háztartásokban is egymás között inkább szlovák nyelven beszélnek. Az egyedülálló magyar háztartásokat alkotó idősebb lakosok unokáikkal dédunokáikkal szintén szlovácul beszélnek.

3. A hivatalos nyelvhasználati színterek közül a Nagyhindi Községi Hivatalban a személyes szóbeli ügyintézés az ott dolgozó

alkalmaztak becslése szerint az esetek 70%-ában szlovák nyelven folyik, a maradék 30%-ban pedig magyar nyelven. A hivatali alkalmazottai magyar anyanyelvűek. Az írásbeli ügyintézés nyelve kizárólag szlovák.

Nagybándék 1976-tól nincsen magyar alapkiskolája. Jelenleg az 1-4. évfolyam szlovák nyelven, Kishinden látogatható. A helyi óvodában is csupán 1976 és 1978 között folyt magyar nyelven az oktatás. 1979-től kezdve 5 éven keresztül még voltak magyar foglalkozások, majd ezután teljesen szlovákká vált az óvodai foglalkozások nyelve. Jelenleg 14 gyermek jár a nagybándéki anyanyelvű szlovák óvodába.

A helyi római katolikus egyházközséget szlovák anyanyelvű és nemzetiségű plébános vezeti. Az egyházi szertartások nyelve ma Nagybanden javarészt szlovák. Hetköznapi, ill. kéthavonta egyszer vasárnap vannak vegyes nyelvű szentmisék. Ezeket a hívek magyarul énekelnek, és az első olvasmányt szlovákul olvassák. A plébános magyarul olvassa fel a könyörgést, az evangéliumot és a felajánlási imát, a többi részt szlovákul mondja. A szentbeszédet minden szentmise után szlovákul hallgathatják a nagybándéki hívek.

A további nyelvhasználati színtereken is a szlovák nyelv használata a domináns.

A nagybándéki nyelvújítás történeti adatai

A nagybándéki nyelvújítás az illabialitás sajátos megnyilvánulásának egyik példája volt. E hangtani különlegesség vizsgálata több neves kutatót vonzott. Benkő Loránd nevéhez fűződik az egész témakör legmeghatározóbb értékeire (Benkő 1961), mely alapján a tiszta illabialitás jelensége (a labiodentalis *ö, ő, ú* fonémák hiánya), valamint a nagybándéki a kupuszinaí nyelvújítás genetikai összefüggései ismertté váltak a dialektológiai szakirodalom számára.

A további nyelvújítási rendezezések is (Imre 1971, Kiss szerk. 2001) Benkő tanulmányából kinulva tesznek megállapításokat az újabb kutatások is ehhez mérten állapítják meg a labialis terjedését Nagybanden (Sándor 2004, Zelliger 2007). A sajátos illabialitás eredetéről is több emleket született. A nagyatlasz gyűjtői a szlovák nyelvi hátsó vagy belső nyelvi fejlődést valószínűsítettek (Deme – Imre 1975), a történeti kontaktológiai vizsgálatok pedig nyelvcsere eredményének tekintik a nagybándéki illabialitás kialakulását (Lanstyák 2003).

Az atlaszadatoktól korábbi nyelvi adatok, ill. történeti névtani kutatások alapján megállapítható, hogy

a) A századforduló tájékán végzett gyűjtések adatai (Thurzó 1899, Szűcs 1904) arról tanúskodnak, hogy az illabialitás az egész Nyitra-vídkén erős volt, de sehol sem volt kizárólagos.

b) Az illabialitás a nagybándéki nyelvújítás korábbi példában is kimutatható (Atovich 1904), de a labialis hangok hiányát (az ún. tiszta illabialitás jelenségét) nem lehetséges segítségével bizonyítani.

c) A 18. században módosult a térség etnikai arculata, és a nyelvhatár is megváltozott. A településtörténeti adatok arról tanúskodnak, hogy Nagyband lakossága egy időre vegyessé vált, majd újra döntően magyar lett. Ezek az adatok a nyelvújítás kialakulásáról szóló emleket közül a szlovák nyelvi hatáson (ill. nyelvcsere) alapulókat teszik valószínűkké.

d) A nagybándéki illabialitás történeti vizsgálata névtani kutatások segítségével is lehetséges. A rendelkezésre álló adatok alapján azonban az illabialis tendencia kevésbé igazolható, mert kevés volt az olyan családnev, ragadvány- ill. földrajzi név, amely az illabialitás : labialisitás szempontjából releváns lett volna. A történeti névtan segítségével megvizsgált kupuszinaí és nagybándéki családnevek közül 20 név mutatott egyezést. Ez főleg a településtörténet szempontjából fontos adatok.